ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM
TÜRKLÜK BİLGİSİ

7

Prizren
Eylül- 2007

SOZİ BABA DELİKLİ TAŞ TÜRBESİ VE İNANÇLARI

Enis KERVAN*

Arapça "üstü kubbe ile örtülü mezar"; Farsça'da "çatısı kubbe biçiminde olan yapı" anlamında olan türbeler, Müslüman alim, veli, hükümdar, sultanlar, hükümdar zevcesi ve çocukları, emir, vezir ve komutanların mezarları üzerine inşa edilmiş, genelde üzerleri kubbelerle örtülü binalardır. Buna rağmen üstü açık olan ve halk inançlarının kuvvetli olduğu türbeler de yok değildir. Kosova'da bu tür türbelere sıkça rastlamaktayız. İslam aleminde Abbasiler devrinden itibaren, hükümdarlar, halifeler, hükümdar eşleri ve çocukları, emirler, vezirler, alimler, veliler, sanatkarlar ve komutanların mezarları üzerine türbeler yapılmıştır. Yapılan türbelerin sanat tarihi ve mimari açıdan değerli olanları pek çoktur. Kosova da bunun en iyi örneğini Kosova'nın en önemli türbesini Sultan Murat I. Hüdavendigar türbesi oluşturmaktadır. Az uzaklıkta olan Gazi Mestan türbesi de önemi unutulmamalıdır. Bunların dışında elbette Kosova'nın diğer yerleşim yerlerinde mimari değeri olmayan türbelere rastlamak mümkündür. Prizren'de çoğunlukta olan türbeler genelde bakımsız, pek bir mimari değeri olmayan ancak inanç ve rivayetleri bakımından zengin olan mekanlardır. Birçok türbe veya eren mezarının kime ait olduğu bilinmez veya söylentiye dayalıdır. Buna rağmen yüce bir saygı ve huşuyla bu kutsallaştırılmış mekanların halk kültürü ve inancında önemli bir yer tutması, koskoca bir kültür ve tarih birikimi ile çaresiz kalanların kendilerine kurtuluş yolu arayışlarından doğmaktadır. İşte sözü edilen bu kutsal mekanlardan biri de Prizren yakınlarındaki "Delikli Taş Sozi Baba Türbesi" ve bu türbeyle ilgili halk inançlarıdır.

Osmanlı incisi Prizren, Rumeli'nin en önemli merkezlerinden biri olmakla birlikte birçok önemli kültür ve tarih şahsiyetleri yetiştirmiştir. Dolayısıyla XVI. yüzyıl sonlarına doğru Osmanlı medeniyeti içinde yetişen bu şahsiyetlerden biri de Suzi'dir. Böylelikle, tarih boyunca hizmet sunan ve günümüze ulaşan Suzi'nin Prizren ve Grajdanik'teki eserleri bakımsızlığa ve yok olmaya mahkum edilerek, onları ayakta tutan tek güç halk inancıdır.

Sozi'nin Prizren'de ve Prizren yakınlarındaki Grajdanik'de aynı adı taşıyan kutsal iki türbesi ve kutsal mekanları bulunmaktadır. Çalışmamızda, Sozi'nin Prizren yakınlarındaki "Delikli Taş (Sozi Baba) Türbesi ve İnançları" ele alınacaktır. Ancak şahsiyetiyle, eserleriyle tarihte, kültürde ve halk inançlarında

* Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, Priştine

yerinin önemini göz önünde bulundurarak konuya geçmeden önce Suzi Çelebi'nin hayatı ve Prizren'deki eserlerinden de kısaca bilgi verilecektir.

Suzi, "Suzi Çelebi, Suz-i Rumi ve Suz-i Nakşibendi denmekle meşhurdır. Prizrinli Mihal-zade katibi ve şa'ir Neharinin biraderidir. Osmanlı Devleti hükümdarlarından Birinci Sultan Selim devrinde vefat etmiştir. Prizrinde binakerdesi olan cami' haziresinde medfundır"[1].

XV-XVI yüzyılın başlarında büyük Türk şairlerinden Suzi'nin Prizren'de doğduğu hakkında bilgi veren tezkereler, İkinci Beyazid ve Fatih devrinde akıncı Mihaloğlu Ali Bey'in gazalarını anlatan bir de manzum eser yazdığını bildirir. Prizren'deki Tabakhane semtinde "Sozi Mahallesi"nde Bistriça deresinin sol kıyısındaki Külliye yapısında, Sûzî Çelebi, 1513 yılında onaylanan vakfiyesiyle de bir cami, cami yanında mektep, kütüphane, camii önünde çeşme, Suzi taş köprüsü, Prizren'den Grajdanik köyüne kadar uzanan 7 km.lik su harkı, Grajdinik'te 'Suzi'nin Çiftliği' olarak bilinen bir çiftlik ve bir değirmen vakfetmiştir. 2005 yılı sonlarına kadar eski halinden izler taşıyan tarihi Suzi köprüsü bugün eski özelliğini taşımasa da 2006'da yeniden inşa edilmiştir. Prizren'deki Sûzî Çelebi'nin türbesi içindeki kabir taşında, camii ve türbenin Sûzî Çelebi'ye ait olduğu yazılıdır."Sozi Camii" haziresindeki mezarının başında bulunan mezar taşında adı "Suzi Zerrin" olarak yazmakta olup asıl adı Mehmed B. Mahmud Abdullah olduğu söylenmektedir. Hicri 919-Miladi 1513 yılında tasdıklanan "Vakfiye"sinde de adı "Suzi" olarak geçmektedir. T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin İstanbul'daki A.MKT.DV 188/44 no'lu Hicri 1277 tarihli bir yazışmaya ve Heşt-Behişt'e göre şairin adı "Mevlana Suzi", şair hakkında bilgi veren tezkirelerden Aşık Çelebi "Meşairu Şuara"sında, Latifi tezkiresi ile Künhül Ahbar'ın tezkiresinde de adı "Suzi" olarak geçmektedir.

Suzi Çelebi'nin vefat tarihi Kabir kitabesine dayanarak hicri 931/miladi 1524-1525 olarak bilinmektedir. Cetvelsiz sülüs ile yazılı olan kitabe 20 x 70 cm boyutundadır. Bu kitabe birçok müellif tarafından neşredilmiştir[2].

Prizren'deki "Suzi Türbesi" veya halk ağzında fazlasıyla "Sozi Baba Türbesi" olarak bilinen bu türbeyi yaptıran, tezkirelere dayanarak Nakşibendi tarikatına mensup olup Mihaloğlu Ali Bey'le birlikte bulunduğu pek çok savaşı nazm ederek on beş bin beyitlik Mihailoğlu Ali Bey'in Gazavatnamesini" mesnevî ile yazan, büyük şair Sûzî Çelebi'dir.

Şairin takma adı olan Suzi, Farsça bir kelime olup "Aşk ateşiyle yanan" manasını taşımaktadır.

Yazılı belgeler dışında, yazılı belge ve bilgi olmamasına rağmen halk arasındaki inançların ve rivayetlerin, kimi zaman yazılı kaynaklardan daha güçlü bir şekilde halk tarafından kabullendiği görülmektedir. İşte bu inanç neticesinde halk arasında yaşatılan bir inanca göre, Suzi'nin büyük bir savaş

---

1 Tuhfe-i Na'ili, MilliKütüphane, Ankara, Elyazmaları, B 611, s.658

2 Aleksej Olesnicki, "Suzi Celebi Turski pesnik i istoricar XV i XVI veka", Glasnik Skopskog Naucnog Drustva, knjiga 13, s.78;

esnasında Prizren yakınlarındaki Grajdanik'te şehit düşerek orada gömüldüğü rivayet edilmektedir. Gömüldüğü inanıldığı yerde bulunan yarık kayalar ise "Sozi Baba Türbesi" olarak bilinip ziyaret edilmektedir.

Dünyanın çilesini, huzurun yıkılışını, ahiret yaşamının sonsuzluğunu ve güzelliğini görüp tanıyan Mevlana Suzi, Vakıfnamesi'nde ahretteki dünya için kimi kurallar hazırlayıp meydana getirmiştir. Böylelikle ilimle uğraşan, şiir yazan Suzi, bir savaştan Prizren'e dönerken Kalkandelen'de halka zülüm eden kadı hakkında şikayetlere tanık olunca bu kadıya karşı manzum bir dava yazarak Şeyhul İslam tarafından Haşmetli Yavuz Sultan Selim'e takdim etmiştir. Sultan bu davayı o kadar beğenmiş ki Suzi'yi İstanbul'a davet edip 1512-1520 tarihli "Temlik-name"yi kendisine hediye etmiş, Temlik-name ile Prizren yakınlarındaki Grajdanik çiftliğinden elde edilen gelirin onda birini Suzi'ye verdiğini belirtilmiştir. Vakfiye'deki bu taşınılmazla ilgili sınırlar ise şöyledir: Doğu tarafı iki çınarla ve çayırla, güney tarafı Lika ve Vlaşna adlarındaki köylerle, batı tarafı ise Goriça ve Naşeç adındaki köylerle sınırlı olup kuzey tarafında kentten gelen Mevlana Suzi kanalı bulunmaktadır.

Birbiriyle bitişik olan ve onların ortalarından akan dört göz değirmen çayının ayırdığı iki büyük çayır ve tarladan elde edilecek ürünler, bu çiftlikte yaşayanlardan alınan vergi, diğer vergiler, bu mülkte bulunan kentten akan derenin üzerindeki dört taşlı değirmenin geliri, Suzi'nin Vakıf için belirlediği kurallar arasındadır. Suzi Vakıfnamesi'nde diğerleri arasında Suzi, Grajdanikte' ki taşınılmazlığın kullanma hakkını önce kızı Ayşe'ye, onun ölümünden sonra ise imam ve müezzine verdiğini vakfetmektedir.

Prizren yakınlarında Neşeç'te Suzi mesire yerine Suzi kanalının Prizren'den getirildiği rivayet edilip kanal Prizren ağzında "Suzi Deresi" olarak bilinmektedir. Derenin sağ tarafında köylüler tarafından "Sozi Yarık Kaya Mağarası" olarak da bilinen ve Suzi yatırı olarak ziyaret edilen "Suzi (Sozi Baba) Türbesi" ve bu türbeyi Sozi Deresi üzerinden karaya bağlayan "Su(o)zi Köprüsü" bulunmaktadır. Köprü girişinin hemen sağından 1.5m. uzaklıktaki ağacın yanı başında dereye uzantısı olan "Sozi Kurban Taşı" bulunurken, derenin sol tarafında "Suzi (Şifa) Çeşmesi ile Suzi (Şifa) Taşı" bulunmaktadır. Sozi çeşmesi ile şifa taşının hemen üzerinde "Delikli Taş (Sozi) Türbesi" bulunmaktadır. Naşeç'teki tarihi Suzi değirmeni ise maalesef yok olmuştur.

"Delikli Taş (Sozi) Türbesi" bulunmaktadır. Naşeç'teki tarihi Suzi değirmeni ise maalesef yok olmuştur.

Anlaşılacağı gibi halk arasında kutsallığıyla bilinen bu mekan, dört ayrı kutsal yerden oluşmaktadır. Prizren ve yöre halkı yıllardır geleneksel bir şekilde bu yerde Hıdrellez şenlikleri, bayram ve "Bahar Bayramı" gibi törenleri kutlamaktadır. Kutlamalarda buraya gelen aileler, yeni evlenmiş gelin ve damatlar, gün boyu burada kalarak nezirde bulunarak şarkı, türkü eşliğinde eğlenir kutsal olan Sozi mekanlarını ziyaret ederler. Resimde de görüldüğü yakılan ateşler üzerinden atlayarak kutlamalarına devam ederler.

Sozi Baba Türbesi

Suzi deresinin sağ kıyısında 6 metreye yakın yükseklikte olan bu kaya yarıklığının, 50 ile 70 cm genişliğinde olup beyaz kireç ile badanalı olduğu görülmektedir. Mağara olarak da bilinen bu kaya yarığı veya "Sozi Baba Türbesi"ne eskiden ahşap olan köprüyle geçilirken, son birkaç yıldır rüyasına giren bir hayırsever tarafından yapılan beton köprüyle geçilmektedir. Köprü her iki taraftan yeşil renkte boyanmış demir parmaklıklarla çevrelenmiştir. Türbe hakkında halk ağzında bir sürü rivayet mevcuttur. Rivayete göre, Hz. Ali düşmanlarından kaçarken kılıcıyla buradaki dağa ait bu büyük kayayı yararak içinde saklanmış. Bu rivayete inananlar, kaya yarığı içinde mumlar yakarak dualar etmeye başlayınca, kaya yarığı türbe olarak ziyaretçi akınına uğramaya ve bu amaçla kullanılmaya başlanmıştır.

Bir başka halk inancına göre, Suzi'nin Prizren yakınlarındaki bu bölgede büyük bir savaş esnasında askerleriyle birlikte şehit düşüğü ve anısına bu yerin kutsal sayılıp türbe olarak kullanıldığı rivayet edilmektedir.

Diğer bir rivayete göre güçlü asker yöneticisi olan Suzi, askerleriyle birlikte Paştrik'ten Has yöresine gelerek türbenin bulunduğu bu civarda istirahata çekilmiş ve düşmandan gizlenmeye çalışmış. Ancak aniden düşman saldırısına uğrayan Suzi, tüm askerlerini şehit verirken, kendisi yaralı bir şekilde tek başına kurtularak sözü edilen dağı kılıcıyla yararak bu yarığın içine gizlenmek maksadıyla sığınmış. Bu arada imanı kuvvetli olan Suzi, yüce Allah tarafından da korunarak gerçekleşen mucizeyle kayaya girdiği anda kaya yarığı bir örümcenin ağlarıyla adeta kapatılarak Suzi düşmandan korunmuş. Düşmanın olay yerinden ayrılmasıyla örümcek ağının da kaya girişi önünden yok olmasıyla yaralı halde olan Suzi kaya yarığı-mağaradan çıkar. Bu esnada yaralarından bir kan damlası bu yarık içine damlar ve Sozi Baba Türbesi adını taşıyan bu mekan kutsallaşır. Mağaradan çıkan Suzi dört beş adım ilerledikten

sonra bir su kaynağı önündeki taşta otırarak soluklanır ve oturduğu yerden kaynak suyundan yaralarına serper. Bu arada oturduğu bu yere yaralarından bir kan damlası da yerde iz bırakarak bu yer de kutsal sayılır. Az soluklandıktan sonra Suzi yaralı bir şekilde yola devam etmek için ayağa kalkar ve birkaç adım ilerler. Önünde bir dağ eteği ve büyük taşlar, kayalıklar vardır. Önündeki büyük taşın bir girişi vardır. Girişi geniş ancak geçişi dar olan bu delik taştan geçmeyi başaran Suzi'nin bir üçüncü kan damlasının da bu delik taş içinde damlamasıyla, delik olan bu büyük taş da kutsallaşır. Böylelikle bu delik taştan geçerek dağa tırmanmayı başaran Suzi Paştrik Dağı'na ulaşır. Ancak düşmandan kurtulan Suzi, Paştrik'in aşırı soğuklarından kaçamayarak burada vefat eder. Bugün Paştrik'deki mezarında yattığına inanılan Suzi'nin bu mezarı "Suzi Baba Türbesi" adıyla kutsal bir türbe olarak kullanılıp hala mevcuttur.

Sozi Baba Türbesi en fazla çocuk sahibi olamayanlar tarafından ziyaret edilen bir kutsal mekan olarak bilinmektedir. Hamile kalamayan bayanların bu yarık içine girip kayayı üç defa öperek alınlarını üç defa kayaya dayadıktan sonra mum yakıp, dua edip, nezir etmeleri, yarıktan çıktıktan sonra da şifalı sudan bir avuç su içip delikli taştan kırabildikleri bir küçük taş parçasını yanlarında götürmelerinin adet olduğunu kaynak şahıslardan öğrenmiş oluyoruz. Bir ay sonra nezirde bulunanlar tekrar buraya gelerek niyet ettikleri kurbanını kurban taşında kesip, köprü karşısında bir hayırsever tarafından yaptırılan üstü örtülü duvarlarla sarılan Sozi ocağında ateşte kaynatıp pilav pişirerek köy halkına dağıtması şart. Koyun, büyük baş hayvanlar kurban edilse de nezir niyet durumlarında kara horozun kurban edilmesinin daha uygun olacağını yaşlı köylülerden ve kaynak şahıslarımızdan öğrenmiş oluyoruz. Çünkü kurban edilen kara horozun niyette bulunanı bütün kötülüklerinden, karanlık günlerden koruyup arındıracağına inanılır. Kaynak şahıslarımız çeşitli nedenlerle bu türbeyi ziyaret edenlerin özellikle Hıdrellez günlerinde çok fazla ilgi gösterdiğinin de altını çiziyor.

Kaynak şahıslarımızdan Fatime Şala, Prizren Türk ağzıyla, eskilerde bu mekan hakkındaki ziyaretleri şöyle anlatıyor:

"Esçilerde kızlar atışırdık pare em serem tutardık türbeye citmek için. Kasabalilar beycir arabasını toyagalarlen sarar, zembiller asırlarlen ürtülürdi. Çüliler kasabalilardan ayırd edılırdi, onlar bu toyagaların üstüne çilim atardi. Beycir yase okşolarlen yürütülürdi seremler. Sandık cibi yaptıgımız, renkli çagıtlarlen ürtüli küçük pencereler varimiştır.

Em cidılırdi Grajdanikteçi Sozi Baba Türbesıne. Açın celırdık türbeye enerdık beycir arabasından sıra olordok kayaya cirılırdi. Tatadan çüpriden ceçerdık kayaya cirırdık. Dua ederdık, nezir ederdık, cenç kızlar dua ederdi da çok yabi isla kısmet bulsunlar. Em çikardık taştan sora çeserdık kurban. Tebüle olordi müradımız"...

Sozi Şifa Çeşmesi ve Sozi Şifa Taşı

Fotoğraf da görüldüğü gibi çeşme basit olup taş, binek taşlarını andırmaktadır. Su son zamanlarda azaldıysa da durmadan akmaktadır. Sozi deresinden alınan dere taşlarından bu çeşmeye duvar örülmüş, gövdesi kuvv

etlendirilmiştir. Gövdenin üst kısmı "Delikli Taş" kutsal mekanına ulaşan yerle düz yüzey olup zeminden 1 m. Yüksekliktedir.

Rivayete göre, Kaya yarığı'ndan örümcek ağıyla düşmandan korunan Suzi, düşmanan buradan çekilmesinin ardından dereden 4m. uzaklıktaki bu çeşme kaynağına yanaşarak orada bugün kutsal sayılan binek taşına oturmuş ve yaralarına kaynak suyundan su serpmiş. O sırada yarasından bu yere kan damlamış. Biraz istirahat buyurduktan sonra Sozi taştan kalkarak Paştrik'e çıkmak için az ilerde delik olan taşa doğru ilerlemiş...

O günden sonra, çeşitli hastalıklara şifa arayanlar gelip bu kutsal taşta oturarak dua eder, çeşmeden şifalı olduğuna inandıkları sudan içerler, yaralarına serperler, hasta yatalak ise yanlarında götürürler ve çeşme yanındaki boşluklarda da mum yakarak adakta bulunurlar.

Kutsal Delikli Taş

Kutsal Sozi Çeşmesi ve Taşı'nın hemen üstünde bulunan bu kutsal mekan "Delikli Taş Türbesi" olarak bilinmektedir. Taş aslında bir yarıktan ibaret olup

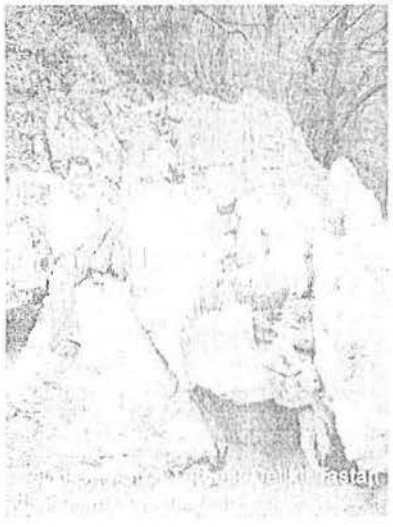

giriş kısmı daha geniş çıkış kısmı daha dardır. Delik kaya içinde kendiliğinden oluşmuş tabi bir boşluktur.

Düşmandan yaralı bir şekilde kurtulan Sozi, dağı yarıp içinde gizlendikten sonra bu mağaradan çıkarak bugün çeşmenin bulunduğu kaynakta soluklanıp yaralarına su serper. Sonra kalkarak az ilerdeki delik olan bu taşın içinden geçerek, taş üzerine çıkıp dağa tırmanarak Paştriğe doğru yol aldığı rivayet edilmektedir. Bu yerin kutsal sayılmasının sebebi de içi aslında çok dar olan bu taş deliğinden geçerken yaralarından bu üçüncü yerde son olarak kanının damlayışıdır. Delikli taş üzerinde mumlar yakılıp adakta

bulunulmaktadır. En fazla bu kutsal yere gelenler hastalıkları için şifa arayışında olanlardır. Özellikle konuşamayan, kekeleyen kişiler bu türbeye gelip delik taş içinden geçmeye çalışırlar. Taştan geçmeyi başaranların ise evlerine varıncaya kadar düzgün bir şekilde konuşmaya başlayacaklarına inanılır. Kaynak şahıslarımızın ve yöre halkının anlattıklarına göre, bu yeri ziyaret edenler ayrılırken "Delikli Taş" üzerine yerdeki bir taş parçası veya kuvvetli bir cisim-maddeyle vurarak bu taşa ait küçük küçük taş parçalarını uğur getirsin ve fenalıklardan korusun niyetiyle evlerine götürülerek evlerindeki giriş kapıları eşiklerine ve yatak odalarına yerleştirirler.

Rivayete göre delikli taştan rahatlıkla geçen kişiler kötü ruhlardan arınmış olacaktır. Günahkar olan insanların ise bu taştaki boşluktan geçemeyip taş içinde sıkışacağına inanılmaktadır. Diğer bir rivayete göre, bir zamanlarda burada koyun sürüleri olan bir ağa varmış. Bir gün koyunları kurtlar yeyince çoban ağasına koşmuş, durumu izah etmiş. Ancak ağa çobanına inanmamış. Ağa çobanına ancak delikli taştan rahatlıkla geçmesi takdirinde inanabileceğini söylemiş. Çoban da buna mecburen kanarak delikli taşa geçmişler. Fakat bu kutsal mekana gelince çoban taş içinde sıkışık kalmasından korkarak ağasına yalan söylediğini itiraf ederek, koyunları kurtların yemediğini, kendisinin sattığını söylemiş... bu yaşananla, yöre halkının bu kutsal yere yönelik inancının ne kadar kuvvetli olduğunu bir daha görmüş oluyoruz.

Kaynak şahıslarımızdan Zehra Mono Haziray, PTA'yla "Kutsal Delikli Taş" mekan ziyaretleri şöyle anlatıyor:

"Sozi Baba Türbesi karşısındaçi "Delikli Taş türbesi", Sozi babanın yarali içen Paştriga kaçarçen içinden ceçtıgi em yarasından kan damlayan kutsal bi yerdır. Delikli Taş"tan da fazla bakardi ceçma çeşitli hastalar. Mesela derlar çim süleyemey ceçerdi delikli taşın içinden delikli taş oni sıkmase çikabilerse dişari, sora içerdi ondaçi çeşmeden su otorordi çeşme yanındaçi o taşta em biraz sora kiverılırdi dili başlardi sülema. Bi rivayede cüre taştan ceçerçen çimi taş sıkar onon müradi olor. Başka bi rivayede cüre ise çimi sıkar taş yarım saat o fena insandır. Bu türbeye şifa bulmak içın celınır, en fazla dilsız nedırlar yase korkidan ne tutulmiştır dilleri onlar celırlar em çim ceçer bu delikten içer çeşmededa biraz su em birden bire dili kiverılır..."

Sozi Kurban Taşı

"Sozi" olarak anılan bu kutsal mekanı ziyaret edenlerin çoğu dualarını edip, mumlarını yakarak adakta bulunduktan sonra niyet ettikleri kurbanlarını kurban taşında keserler.

Kurban taşı gövdesi Sozi Deresi'ne inerken Resimde de görüldüğü gibi, en fazla kara horoz kurban edilirken, horoz önce nezir edenin başı etrafında üç defa dolandırıldıktan sonra taş üzerinde kesilir.

Şifa için, çocuk sahibi olmak için, güzel ve kekelemeden konuşabilmek, evlenebilmek için kısmetlerinin açılması ve başka istemlerde bulunmak amacıyla ziyaret edilen "Suzi" kutsal mekanları ziyaret edildikten sonra, isteyenler buradaki kurban taşında kurban kesmekte ve yan tarafta ateş yakılarak kurban eti kaynatılıp yemekler pişirilmektedir. Dileyenler namaz kılıp dua etmekte, dilek tutmak mumlar yakmaktadır. Ancak bu mekanlara getirilen şeker, pirinç ve kurban edilen kurbanlık etini, adakta bulunanların bazı yöre inançlarına göre yememesi gereklidir. Bu yemek ve kurbanlar ora köy halkına veya türbenin gönüllü köy bakıcılarına dağıtılmalıdır. Kimi yöre inançlarına göre ise asıl kurbanlığın eti nezir edenler veya dileği gerçekleşenler tarafından yenilmelidir.

Kaynak şahsımız Fatime Şala kurban taşında kurban kesmeyle ilgili şu bilgileri verdi: "Sozi'ya açın cidılırdi nezir edenler horoz çeserdi. Yabırısi şifa aramak içın ilk cidışında kurban çeser, yabirileri dualari kabul olonca içinci celişlerinde horoz çeserdi. En fazla "delikli taşa" cetırırdilar çocoklari ne konoşamay ne tutuli sülerçen. Çocok alınırdi konolordi ceçsın delık taşın içınden, çocok ceçerçen taştan kara horoz alınırdi em diri horozon başi kurban taşının yanında cümülürdi topraga. Çocok çiktimi çikti taştan horozon başi da çikarılırdi topraktan em kurban taşının üstünde horoz çesılırdi. Horoz payçlanırdi, çeşmede ikanırdi em ya onda yase evde kaynatılırdi em verılırdi horozon guşasi yesın çocok. Çok ceçmeden çocogon kiverılırdi dili em başlardi çocok düzgün sülema"...

KISALTMALAR

PTA- Prizren Türk Ağzı
TT- Türkiye Türkçesi

KAYNAK ŞAHISLAR

Fatime ŞALA, Prizren 1930 doğumlu
Mukaddes VIRMİÇA, Prizren 1934 doğumlu
Zehra Mono HAZİRAY, Prizren 1922 doğumlu

KAYNAKÇA

Geschichte des osmanısvhen Reıches, III. 466
Geschıchte des osmanıschen Dıchkunst, I.246
KALESİ Dr. Hasan, "Prizren Kao Kulturni Centar za Vreme Turskog Perioda" Prıstına 1962 g.
SIRRI Agah Levend, "Gazavetnameler ve Mihaloğlu Ali Bey Gazavatnamesi", TTK, Ankara 1956 s.
URAZ Murat, Türk Mitolojisi

SÖZLÜK

PTA	TT	PTA	TT
alınırdi	alınırdı	içınci	ikinci
ayırd	ayırt	içından	içinden
beycir	beygir	ikanırdi	yıkanırdı
ceçerçen	geçerken	isla	iyi
celışlerinde	gelişlerinde	kaçarçen	kaçarken
cenç	genç	kasabalilar	kasabalılar
cetırırdilar	getirdiler	kiverılırdi	koyuverilirdi
cidılırdi	gidilirdi	konolordi	koyulurdu
cidışında	gidişinde	okşolarlen	öküzlerle
cirılırdi	gidilirdi	olonca	olunca
cirırdık	girerdik	ondaçi	oradaki
cümülürdi	gömülürdü	payçlanırdi	temizlenirdi
çagıtlarlen	kağıtlarla	sıkmase	sıkmazsa
çeser	keser	sülema	konuşma
çesılırdi	kesilirdi	tebüle	böyle
çiktimi	çıktımı	toyagalarlen	sopalarla
çocok	çocuk	tutuli	kekeliyor
çüliler	köylüler	sülerçen	konuşurken
çüpriden	köprüden	ürtüli	örtülü
enerdık	inerdik	Yabırısi	kimisi, bazısı
guşasi	boğazı	yabi	kimi
		yase	yada

Özet

Osmanlı incisi Prizren, Rumeli'nin en önemli merkezlerinden biri olmakla birlikte birçok önemli kültür ve tarih şahsiyetleri yetiştirmiştir. Dolayısıyla XVI. yüzyıl sonlarına doğru Osmanlı medeniyeti içinde yetişen bu şahsiyetlerden biri de Suzi'dir. Böylelikle, tarih boyunca hizmet sunan ve günümüze ulaşan Suzi'nin Prizren ve Grajdanik'teki eserleri bakımsızlığa ve yok olmaya mahkum edilerek, onları ayakta tutan tek güç halk inancıdır.

Sozi'nin Prizren'de ve Prizren yakınlarındaki Grajdanik'de aynı adı taşıyan kutsal iki türbesi ve kutsal mekanları bulunmaktadır.

XV-XVI yüzyılın başlarında büyük Türk şairlerinden Suzi'nin Prizren'de doğduğu hakkında bilgi veren tezkereler, İkinci Beyazid ve Fatih devrinde akıncı Mihaloğlu Ali Bey'in gazalarını anlatan bir de manzum eser yazdığını bildirir. Prizren'deki Tabakhane semtinde "Sozi Mahallesi"nde Bistriça deresinin sol kıyısındaki Külliye yapısında, Sûzî Çelebi, 1513 yılında onaylanan vakfiyesiyle de bir cami, cami yanında mektep, kütüphane, camii önünde çeşme, Suzi taş köprüsü, Prizren'den Grajdanik köyüne kadar uzanan 7 km.lik su harkı, Grajdinik'te 'Suzi'nin Çiftliği' olarak bilinen bir çiftlik ve bir değirmen vakfetmiştir. 2005 yılı sonlarına kadar eski halinden izler taşıyan tarihi Suzi köprüsü bugün eski özelliğini taşımasa da 2006'da yeniden inşa edilmiştir. Prizren'deki Sûzî Çelebi'nin türbesi içindeki kabir taşında, camii ve türbenin Sûzî Çelebi'ye ait olduğu yazılıdır.

Suzi Çelebi'nin vefat tarihi Kabir kitabesine dayanarak hicri 931/miladi 1524-1525 olarak bilinmektedir. Cetvelsiz sülüs ile yazılı olan kitabe 20 x 70 cm boyutundadır. Bu kitabe birçok müellif tarafından neşredilmiştir[3].

Prizren'deki "Suzi Türbesi" veya halk ağzında fazlasıyla "Sozi Baba Türbesi" olarak bilinen bu türbeyi yaptıran, tezkirelere dayanarak Nakşibendi tarikatına mensup olup Mihaloğlu Ali Bey'le birlikte bulunduğu pek çok savaşı nazm ederek on beş bin beyitlik Mihailoğlu Ali Bey'in Gazavatnamesini" mesnevî ile yazan, büyük şair Sûzî Çelebi'dir.

Şairin takma adı olan Suzi, Farsça bir kelime olup "Aşk ateşiyle yanan" manasını taşımaktadır.

Sozi Baba Türbesi

Suzi deresinin sağ kıyısında 6 metreye yakın yükseklikte olan bu kaya yarıklığının, 50 ile 70 cm genişliğinde olup beyaz kireç ile badanalı olduğu görülmektedir. Mağara olarak da bilinen bu kaya yarığı veya "Sozi Baba Türbesi"ne eskiden ahşap olan köprüyle geçilirken, son birkaç yıldır rüyasına giren bir hayırsever tarafından yapılan beton köprüyle geçilmektedir.

---

3 Aleksej Olesnicki, "Suzi Celebi Turski pesnik i istoricar XV i XVI veka", Glasnik Skopskog Naucnog Drustva, knjiga 13, s.78;

Sozi Baba Türbesi en fazla çocuk sahibi olamayanlar tarafından ziyaret edilen bir kutsal mekan olarak bilinmektedir. Hamile kalamayan bayanların bu yarık içine girip kayayı üç defa öperek alınlarını üç defa kayaya dayadıktan sonra mum yakıp, dua edip, nezir etmeleri, yarıktan çıktıktan sonra da şifalı sudan bir avuç su içip delikli taştan kırabildikleri bir küçük taş parçasını yanlarında götürmelerinin adet olduğunu kaynak şahıslardan öğrenmiş oluyoruz. Bir ay sonra nezirde bulunanlar tekrar buraya gelerek niyet ettikleri kurbanı kurban taşında keserek köy halkına dağıtırlar.

Sozi Şifa Çeşmesi ve Taşı

Çeşme basit olup taş, binek taşlarını andırmaktadır. Su son zamanlarda azaldıysa da durmadan akmaktadır. Sozi deresinden alınan dere taşlarından bu çeşmeye duvar örülmüş, gövdesi kuvvetlendirilmiştir. Gövdenin üst kısmı "Delikli Taş" kutsal mekanına ulaşan yerle düz yüzey olup zeminden 1 m. yüksekliktedir.

Çeşitli hastalıklara şifa arayanlar gelip bu kutsal taşta otururak dua eder, çeşmeden şifalı olduğuna inandıkları sudan içerler, yaralarına serperler, hasta yatalak ise yanlarında götürürler ve çeşme yanındaki boşluklarda da mum yakarak adakta bulunurlar.

Delikli Taş Türbesi

Kutsal Sozi Çeşmesi ve Taşı'nın hemen üstünde bulunan bu kutsal mekan "Delikli Taş Türbesi" olarak bilinmektedir. Taş aslında bir yarıktan ibaret olup giriş kısmı daha geniş çıkış kısmı daha dardır. Delik kaya içinde kendiliğinden oluşmuş tabi bir boşluktur. Delikli taş üzerinde mumlar yakılıp adakta bulunulmaktadır.

En fazla bu kutsal yere gelenler hastalıkları için şifa arayışında olanlardır. Özellikle konuşamayan, kekeleyen kişiler bu türbeye gelip delik taş içinden geçmeye çalışırlar. Taştan geçmeyi başaranların ise evlerine varıncaya kadar düzgün bir şekilde konuşmaya başlayacaklarına inanılır.

Anahtar Kelimeler: Adak, Çeşme, Dere, Dua, Hastalık, Horoz, İnanç, Kan, Kaya, Köprü, Kurban, Mum, Nezir, Niyet, Rivayet, Savaş, Şehit, Şifa, Taş, Türbe